

Vander kerckenmeesters lagen En aengach end affganc
By thoms herthoutps Jan brecht whillems Jan wylh pan
Welfs ende adriaen vander herden tansf. Crepen der doops
Bandwylt doen hondt allen linden den gheest dardel
die heylighe geest tot Band wylt een wylt p. d. n. a. c. m. p. a. d.
ten lant en ende thynsen menich waer te seer sun. p. n. o. h. e. s.
v. e. l. a. d. m. i. s. s. i. e. n. s. p. r. i. n. d. e. n. a. n. d. e. r. h. a. n. t. r. a. s. t. m. d.
moeten ter raufen van dien en waer die r. o. m. e. n. d. e. n. l. i. e. n.
achtete roemen. J. g. W. i. t. o. e. r. s. d. i. e. s. i. e. r. a. m. e. n. t. e. n. h. e. l. i. g. h. e. i. t.
deestmeesters inder tyt tot Bandwylt sijn d. e. n. s. t. o. m. m. e. s. t. e. r.
schoelmeester En meer in den uuldrer seker spanninge v. t. o. e. n.
sien moeten vanden ene sint tansmiss totter ende e sint tans
miss iaclyre versmen. Soe eest in den op daid van deesen
brief bi mane vande schouet en by bysen op v. o. m. i. s. s. i. e. n. v. a. n.
stepen met goudes der ghemeynder bueren der doops wylt
sonder teghenschten van yemonde met eenie w. i. t. e. n. w. i. l. e. n.
diesloten ouer gheue en geordneert dat voortaan die heere
meesters en heylighegeestmeesters byden heer en byde pastor
tot Bandwylt inder tyt sijn d. e. n. s. t. o. m. m. e. s. t. e. r.
dach te mid somer of binne sijn ortact verment sullen worden
Alsoe d. i. e. r. e. n. s. i. e. r. s. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n. e. n. h. e. l. i. g. h. e. i. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n.
d. i. e. n. t. o. r. b. e. r. d. u. n. t. a. e. n. b. l. i. e. s. u. l. l. e. n. e. n. d. a. t. d. i. e. n. a. e. n. b. l. i. e. n. d. e.
s. i. e. r. s. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n. d. e. n. a. e. n. b. l. i. e. n. h. e. l. i. g. h. e. i. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n. e. l. i. c. h. e. n.
eene veynt v. t. d. e. r. g. e. m. e. n. t. e. v. a. n. b. a. n. d. w. i. l. t. t. o. e. g. e. s. t. r. i. c. t. s. e.
wonden off m. e. s. i. l. b. e. e. n. w. e. i. w. m. o. e. n. n. e. e. m. e. n. s. c. h. y. n. e. o. e. r.
ber off men false bend moghen aenhoullen alsoe w. i. t. e. n. d. a. t.
men o. e. l. a. n. d. e. r. d. i. e. n. t. w. e. i. e. r. a. e. r. n. a. e. s. t. e. n. m. a. l. r. a. n. d. e. n. i. n. v. o. l. g. e. n.
en sal doruen dienen in een beuele der kercken off den h. e. l. i. g. h. e. i. t.
lighengeest aengaende. J. g. W. i. t. o. e. r. s. d. i. e. s. i. e. r. s. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n. d. e.
d. i. e. h. e. l. i. g. h. e. i. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n. g. e. m. e. n. s. i. n. e. n. e. s. a. l. m. e. n. s. i. n. d. e. r.
kercken openbaerlyck gebuden eliken op v. i. s. t. a. l. s. p. o. t. d. e. s. i. e.
selste doet teghen den heer te broche en vort op broche den
geesteliken hof aengaan d. a. s. s. e. d. i. e. n. l. a. s. t. v. o. r. d. a. t. n. a. e. s. t. o. n. d. e. n.
iaer aen nome sille en d. a. s. s. e. h. u. m. e. n. e. d. t. s. i. n. e. n. t. o. e. r. s. t. e. m. e. s. t. e. r. e. n.

baptiste

acht d. a. t. e.

... die om die goet syns beueel
geeren en die ver... en te
ber... overlyt vreesen. En of eenich
sonder mix off wu in cuts te doen
viel dit sullenst niet gaet des pastours / en der taelweerdichstez
des vons dorps heren. dien en ind n. Itz elck van deesen
mensche aldus vande stude sal met sine vermit al betalen.
dat in sin me... tot sint lants baptyten dach toe
te ind... overlyt exlunt. End. sullen ouch sculdich
wesen allen pastoren / anthoneren / en ander schyden b...
den t... v... of des iaers daer te woeren veruallt / op
te brengen in v... dat emich sculdnaers ontruynden /
off dat emich... met recht ontgynge / off dat
s... verschene waer / off dat sy den sculdnaer mit
recht hadde en sonder simulatie veruolghden / off dattet oerbax
scheen datmen elcken sculdnaer eenen paucht onder liet om
oersa... te hebben in elck iaer eens te betalen / en dat sulbe it
den weulben te heeren. Itz die sulbe herenmeesters en die anwe
henlich... sullen bi en seet wecken nae dat die my
theroore sullen vreesen / schuldich syn den weulben herenmeesters
en den weulben henlich... / elck den synen in te ten
woerdicheit des pastours. reheminghe te doen van al hoeren
handel haer beueel aenghende. En sullen op haer beueels onost
scriftelyck ouerleuen die goede dies geredert hebben / oerlyt
ter toedem of affgegaen is. En oerlyt die sculdnaers en die
quots der sculden ouerleuen off elck van hem die ghebreche
lyck valt sal veruieren als vons staet. Itz aenmen den an
wen afterstell von ab... ofte meer iaere verschene en onbetreft
staende soe salme tamelyck neersticheit doen om die in te vor
deren / off men sal daer een ander bequaem middel op ordnen
om die afterstelle ofte schulden te mochten geryuen. Itz die
herenmeesters en henlich... sullen metten pastours
en metten taelweerdichsten des vons dorps eenen diender of
rentmeester om s delijchen loen mochten aeneene in dien

neer oft ockersone sal die recht mighel hantreckinghe ende
euerleuerm doen sal als in syne aenem besproffen sal wor
den arhter mighen die maner vanden kerckmeesters en hey
lichgeest meesters vons. All. vons dmaten ter redelichent
en sonder argelyst en ter verclaringe des pastours en tacl
werdichster ingesete des dorps vons. Dese dinghe syn ge
schiet inden iaer ons heen dinst vyffhondert sech ende
trentich op den achtienden dach in nouember. Ende in ker
nis der waerheit van al dat vons staet hebben wy sepe
vons deesen brief bezegelt metten gemeynen zegel des dorps
vons en metten euden zegulen thom b berthouff huybrecht
Willemss en adriaens vander heyden fass. En om meerder
sekerheit wil hebben wy gebeden onsen pastor dat hy syne
naem en cleyn hanttecken opt spaci van deesen brief setten
wilde. Welck hy ons beloof heeft te doene. Artu ten hater
daghe en maent vons. Ghend sijn pastor loy pte ofpnoasth vons. #

Van die erfvercliffen. Welcke die kerckmeesters
den pastoor loonen moeten. : Jan daniel miffe.

1489

By godert reymbouff en goessen goessens vander heyden sepe
in hiesden tynghen onder onse zegulen. Wat arnt fass vnydyf
dussen vor hem seluen en maru willem sijn duff doer sijn moe
der wedue wel eer fass vander dusen metten seluen arnt vander
dussen als deoren momber van hier vertegen op siet hond late
geleeten inden banne van Sandwyl slaet dinge hock e. f. f. g. e. u. e.
weestwaert en daniel schoeten e. f. h. erne o. f. w. a. r. t. s. t. r. e. t. u. n. v. a. n.
Der fruttu ter wederijt toe met duff sloet mize en weterm
dier metten recht toe hoere en op alle alsulke beue en vout
den asse aff sijn tot behoef der kerckmeester ander tnt tot Sand
wylk als hem geen recht dat aen te behouwen. En gheloff
hem hadden sy eenighen romer daer op gemaect met hant of
met monde dat sy hem dien romer aff souden doen in maner
en met vouten ide dat die vons kerckmeesteren inder tnt ter

laeffens n. der zielen van tan daniss en mar y. witte
dochter sime huyffs een eiffweest mussie merlinc sulen doe
doen en denken den arm sime sime om gods wil aen schoe
broot genende den priester inder tyt eenen brussennick en
den ruste etne sime daer voer sy gehouden sullen son
iaerlyck haer getyden op etne ghenocmden dach te doen behou
delijck. Der vons mar y. daniss huyffs haer luytlicht
Meede gheloesse die vons aent vander dussen en ma y syn
moeder als bou te doen veriden peeter die wit luytlicht
honne dochter man tot alre tyt als sy vanden vons herthmees
ters vernient sullen weesen. Eens mit haer ons heet vier
thienhondert negen en tachtentich opten vyftiendendach
inden may

Aent Jan boems mussie en Arnaus van boerden 1469 1470

W. a. W. Lambert aent worden soen en tan aent teemingh soen sime
in hoesden tynghen onder ons getulen dar Arnaen Henrice dochter
van boerden met hoeren getoren mon ver opdroech herthmeesters van
smedssoen en goder ianss vanden hoent als herthmeesters tot
Sandwylh totter herthmeesters behoef van Sandwylh vier mudden
en een half mude goets roge suet erfpaerth effelische en
alle wat te gelden op ons liever vrouwe dach tot Lichtmisse
Die die vons Arnaen lichte heeft op eenen merghen lants
geleegen inden ban van Sandwylh opten borchte achter tussse
hemme sgensters etne plach te weesen weste tot en tui
strecken vander straten ter scutten toe en noch op een geset met
ter tynen de daer op staende geleegen inden selien bannet
tussen tan daniss erfth etne dat robbrecht van beste plach
te weesen oestbaert en hermas gheysters etne plach te weesen
weestbaert strecken vander straten ten merdylh toe also goet
en also rlym als elck al daer geleegen is en al alsulke brie
uen en vordintiden als vanden vons erfth sprecken son en
vertent waer op totter herthmeesters behoef van Sandwylh vons
als haer gien recht daer aen te behouwen en geloesden den
vons herthmeesters totter vons herthmeesters behoef hadde

eenmalie romer daer op gemaelt met handen off met uerde dat
sy hem dien romer affsonden doen bene welijde der vons
haer luyticht aen deesen vons effrog die te heffen en te boeren
haer letue lanch en met langer En voert met duse dange vons
waerden en verbonden dat die herenmeesters vander kercken
van Bandwylt na en hier naemels vreesen nae doden der
vons Ariacke in elke week sullen doen doen inder vons hier
ke een misse en daer aff geuenden priester ene silueren bou
noesse penit ghechten stuer En alse diti als die priest
versume luyt waer die misse in elke week te doen sullen die
herenmeesters vons ter kercken behoef een stuer inhoude
van elke misse die alse versumit worde Die soe sullen die
herenmeesters tot Bandwylt alle iare wt vons en betalen van
vons effrog den persoen tot Bandwylt oft syne rappellae off
syne stadhouder in syne naeme vtr vact xogx en daer voer
sullen sy gehouben vreesen te noeme der vons adriana alle son
dach opten stoel metten geene die staen inden boech offe brief
dar sy iare sanch voer doen Noch metz so sullen die vons
herenmeesters alle iare op onser lieue vrouwen anot te licht
misse doen singhen inder kercken tot Bandwylt vigilie en
misse van requiem vons die sielen van wel eer arm lan boots
soen luybetten syne suster en adriana haeder michten vons
En daer voer sullen sy den paston geuen Abce der vons
stuer en den rusten eenen stuer sonder argelist Begine
mit iare ons hier veertienhondert neghen en tsestich opte
vijftendach in Januari

Darius Janssoens misse 1483

b. Wy gherit bouwer Janss en hemre aernt hebens siepen
des dorps van Bandwylt tynghen onder onse gemeyne zegel des
dourps vons dat die herenmeesters en ghemeyn gebuer des
seluen dorps van Bandwylt vet den gemeyne goeden der kercke
van Bandwylt geloesden te betalen heer Jannic die gheyster
paston en voert allen pastore inder tyt tot Bandwylt op
den abce en abentichsten dach tynghen vijftich stueris abce
groet vlaems ghelte vons elken stuer te vreesen Giet sall

meer ten vore off die pastore inder tyt tot Bardwyck off syn
 radhouder inder vore hierken een iaerlyce wachmisse gheleesen
 hebben von die ziele en van weegen danck van en Sacryt
 von begert en den tyt sal in en vlygaen & Zansmisse te midso
 mer En dese gheleest is geschiet als die herkenmeesters en die
 ghemeyn gebuer bekenden want sy ontfangen hadde peninge
 en ander goet en totter hierken profyt behiet dat sy mede
 te vreden ware desen last erfelyck aen te neemē en te ver
 gelden ten alle dagen noch behende die herkenmeesters
 en gebuer vore Dat die herken vore ontfangen heeft
 brieue van eenen erfmaulder roggen gaende vnt den gode
 daem van luyt Gweldich wyck danck beset heeft met
 vorduerden Dat die herkenmeesters inder tyt den pastore
 daer aff geuen souden iaerlyce vier aulbe johanes braspe
 milt om vier zelmussen siere von des vore wycken ziel
 gelaesen te worden en noch alle summer von syn iaerlyc Gebef
 den daer omme die herkenmeesters en gebuer vore den
 persoen inder tyt tot Bardwyck vier aulbe johanes bras
 pening en alle summer von den vorduerde last iaerlyce
 te betalen metten anden peninghen den pastore toemen
 vnt den gemeyne goeden der hierken vore Alle dinc
 sonder argelist ghesint iaer ons hech Ensen vichon
 dert Ore en tachtentich opde alleen Abentischen daer
 In Anno

Lezffrenten pachten lant in thynsen der heer
ken ofte fabriken tot Baerdwynck toe behorende
en wat last sy daer voer heeft alst was anno 1571

i **M**eester dirck beeris smede soen licentiaet inder godtheit heeft
der kerken van bardwynck beset eenen mergen lant die gerit bee-
riss synen broeder toe plach te horen Ende is ghelegghen mit vorste
broeck tussen gerit bouwers lant in onser liever vrouwen ghild
toe behorende oestwaert en ghoesen spiermick weestwaert Met
voetbaerden dzde kerck ten eedwighen daghen daer voer sacris sal
doen maken vier wassen kercken nae aduendat der profyten die ee
sal staen op den hoghen altaer datter ten minsten drie wassen ker-
cken op staen sullen Sander sal staen voert heylighe sacramet die
sode op sint saluatoers altaer ofte voer dat crucefix Als meester
dirck testamēt inlycht Vanden lande syn sepen brief van guesde
ghetekent 1571 A. b. c. t en ee voer ons lief vrou-
stem die kerckmeesters syn gheautordeert metten oerfoer ende deken
des voers altaers als dat die kerck ierlyck vanden voers mēse
kercken sal tot waslycht des voerenoede altaers wēterlyc stueren
en dat ouerstot sal die kerck behouwen tot behoef der anderder drie
wassen kercken als eenē sepen brief onder die voers dekenē sijn
Dat inlycht of m. dirck se testamēt voers

ii **M**an vander dussen ende arnt haer soen hebben der kerken van
Baerdwynck opgedragen seck hondt lande ghelegghen oyt deghye
ernd ouer die sint Gannē bloeten erfgenaemē oestwaert ende
slact dier hoghen westwaert met wortbaerden dat man van damit
wedue daer in hebben soudt haer lyfstoerlyc Ende nae haerder doot
sal die kerck doen onderhouwen dat ierghetuyt van van damuff
en man syn wyff betalende den pastoor eenen brassemick in
den ruste eenen stuerer vnde sal Gan denlen voer Gorie
stuerer schoonbroet **A** loch sal die kerck een erfweers

missen den pastoor doen celebreren voer ghebuerdijchen looen
haer aff syn doersteken sijn brieff ghetekent xx xxi En
voergenoempt is ouelcaeter Jm m may Darnib il
land tam geschiedt Die xijm is dat
den p. b. t. doet al noh

iii

Beatrice worden mercent wedue heeft besett den pastoor de
kerken en onser liever vrouwen gild + samen in ghelyke
porthe eenen haluen merghen lant in die vteryt liggen
thomb berthoutst oestbaert en beelken byssen erfgena
men Westbaert streckende van ariaen henric erfgenam
erue tot thomb aert beert lant toe met voerbacden.
Datme voer haer en haren man en vrienden bidden sal als
tamelyck en redelyck is

iiii

Alyt dambis heeft besett der kerken ende den persoer haer
oestze steepe of sturklands oner die vterzinge opt leech eynd
thelegen wouter vander herdens anderhaluen merche leen
goeds gelegen Westbaert en berthout helmans erfgenam
Westbaert datme voer haer bidden soude alyt redelyck is

v

Die kerck is suldich ten eblighe dachten wt te renne de
pastoor vyftich stueren t. d. groet vlaemt wer elken
somer te rekenen dies sal hy daer voer celebreren een ceess
weestnisse voer die siele van dambis ransh en syn vriede
Die kerck heeft by consent des hoefs van lant die ren
ten vertymert daer om moetsen dese penigen opbrengen

vi a **A**riaen henrick dochter van Buerden heeft opgedrage der kercken van Zandvliet vijftalf mud eersproeg ghelden wt cene booghtuiker en tveelf menghen veenlandts aernt van boemiss voemits toebehorende met vordbaerden dat sy daer in hebbe soude haer lijstorht en dat die kercke nae haerder doot daer af soude doen doen den persoem een erfboerthnisse geuende voer elck misse eenē stuer en voer drie versuymde misse sal die kercke eenē stuer inhouben. **N**och sal die kercke vande voers rof den pastoer iatrlinx betalen vier vaet rofx dat hy des sondaychs inden sielbrieff lesen sal **A**ernt van boemiss lissbeth syn suster **E**n ariaen haer nicht henrick dochter was van buerden **E**nde noch den pastoer tvee stuer en den ruster syn loen voer dat iatrlghetndt der seluer persone hier aff syn sepen brieff ghesekent xvi A xvi a xviii b **I**tem van desen rof syn by consent des hoefs van luyt tvee mud verroft doemt den thoren tynmerden **E**nde dieresterende dordalf mud leggen op die voers xii menghen veenlandts nu ter tyt ghyb pambels ghyben en vbonter gerustt synder dochter man toebehorende **E**nde sy hebben den voers parcht ghesmaeldent als dat ghyb voers der kercken betalen soude alle iaer elf vaet rofx en vbonter voerghenoempt vijf en tventich vaet en noch tot behoot des pastoers voerden siel brieff vier vaet

vi b **I**tem want dese tvee missen te luyt bereyent syn soe hoef

[Faint, mostly illegible handwritten text in a historical script, likely Dutch or Flemish, covering the upper two-thirds of the page.]

vii

Mann paubbelc peterc huyfrou vbat van vthhoue heeft der
 kercken een manker roze siatc besett en haer synder heb
 bent bebisen op eenen ether landt streckende vanden ether
 sloet zundwaert tot paubbel gerdvme eersgename ene toe die
 ghemern steckhe ghelegen oestwaert en hetz anaen goerck
 eersgename westwaert dies sal die pastoor daer aff hebben von
 vintic en nisse op haer iergetide drie stuer en die rusten
 eenic braspennick en die arm vijf stuer aen scoonbroet hier
 af ic eenen sepen brief ghetekent vii Ende dit landt